

КЪМ РЪКОПИСНОТО НАСЛЕДСТВО НА
СТАРОБЪЛГАРСКИЯ АГИОГРАФСКИ РЕПЕРТОАР
Житието на пророк Йона

Румяна ЗЛАТАНОВА (Хайделберг)

1.0. Книгата на пророк Йона.

Въпреки че Книгата на пророк Йона не съдържа словата на пророка, а само едно негово изявление (3:4б), тя е богата на информация за самия пророк и се приписва на Йона, сина на Амитай, пророк от времето на царуването на Йеровоам II (788—748; син на Йоас, споменат в IV Цар 14:23). Числи се към писанията на Дванадесетте пророци като пета по ред според масоретското схващане за хронологическия им порядък, между книгите на пророците Авдий и Михей. Очевидно пророчествата на Авдий за Едом се свързват с падането на областта при царуването на юдейския цар Амасия (798—769), съвременник на израилския цар Йоас, за което се съобщава в IV Цар 14:7. По този начин се потвърждава темпоралната преднина на пророк Авдий пред Йона. Включването на книгата на пророк Йона, този „толкова възхваляван бисер на юдейското повествователно изкуство“¹, определян като мит, алегория, мидраш, притча, в канона на пророческите писания показва, че въпреки наративния си характер тази анонимна творба заема подобаващо място и в пророческата традиция.

Разказът за тайната на едно покаяние може да бъде разделен на три части:

а. Бог упълномощава избраника Си Йона да възвести присъдата над езическия град Ниневия. Пророкът отказва да изпълни поверената му мисия, тъй като смята, че Господ Бог ще отмени присъдата над нечестивия град. Бягство на Йона от Господнето присъствие на кораб, който попада за наказание в буря. Заstraшените от гибел моряци признават Господа и Му принасят жертви и дават оброци (1:1—16).²

¹ Schwemer, A. M. 1996, с. 52.

² Според редица изследователи (срв. Rendtorff, R. 1988, с. 237) епизодът с рибата (2:1—11) няма собствена повествователна тежест, а се явява само като литературен образ в библейския разказ. В Новия завет Иисус Христос предава случилото се с пророк Йона като притча за покаянието на Ниневия,

б. Йона неохотно изпълнява своята мисия в Ниневия. Пророчеството му за близка погибел кара царя и жителите му да се покаят за злото и беззаконията си, благодарение на което градът е спасен от гибел, а Северното царство — от асирийско унищожение. Покаянието на Ниневия бива прието, в резултат на което Бог се отказва от замисляното наказание (3:1—10).

в. Пророкът негодува, че се е опасявал тъкмо от такава промяна, предизвикана от проявата на Божията милост към езичниците при тяхното покаяние. За да го отклони от заблудата му, чрез символични явления Господ Бог показва вътрешната справедливост на Своето милосърдие. Изявата на Божията милост представя кулминацията и същевременно края на повествованието. Та нали Бог не желае смъртта на прегрешилия Йона, а неговото и на цял Израил покаяние: „Израил трябва да преоткрие истината за загрижеността на Бога към цялото творение и да разбере по-добре ролята си сред езичниците“³. Въпреки първоначалното си непослушание, бунтуващият се Йона става пророк на Господа, като проявява послушание. Чудодейната атмосфера на разказа е сходна с тази около пророк Йеремиа (Йер 1:6) и Илия (III Цар 19:4). Разкрива се историческият образ на родения в Галилея (Гатхефер) син на Амитай — Йона, последния пророк от Северното царство, проповядващ спасение за Израил.

Предполага се, че Книгата на пророк Йона ще да е възникнала години след падането на Ниневия (612 г. пр. Хр.), т.е. най-рано около 600 пр. Хр. Датирането ѝ по времето на Йеровоам II (според IV Цар 14:25—27) се застъпва все още само по изключение.⁴ Името на Йона не се спомене

което се отнася до всички езичници, признали Бога на Израил. Жителите на Ниневия се покаяват чрез проповедта на Йона. Именно на този факт обръща внимание Исус Христос, за да упрекне фарисеите за тяхната дистанцираност по отношение на Неговата проповед. На искането им за знамение, което да ги накара да повярват, Исус отговаря с позоваване върху знамението на Йона (Лк 11:29—32, Мт 12:39—41): избавлението от отвъдния свят след три дни и три нощи от утробата на кита е знамение за случилото се с Йона, което се повтаря при Сина Божи като знамение, сторено от Бог Отец. Йона се споменава на редица места в Евангелието и Апостола, за да се подчертае мисионерското послание на Църквата. Позоваването върху Книгата на пророк Йона е вдъхновявало ранните християни и е подсилвало интереса им към дейността на този старозаветен пророк. Срв. и **Найденев, И.** 2008, с. 145—157; 164—174.

³ Библия. София 2001, с. 1090.

⁴ Колебанията при датирането на книгата варират от времето на цар Йоас (800—784), времето на служението на пророка, до IV в. пр. Хр. Срв. напр. **Марковски, И.** 1954/55, с. 12; **Вълчанов, Сл.** 1977, с. 58; **Rendtorff, R.** 1988, с. 239; **Нов библейски речник** 2007, с. 629; **Найденев, И.** 2008, с. 37—40.

нава от други по-късни пророци като Йеремия, Наум или Софония. Според по-разпространено мнение датирването на Книгата се отнася към късноперсийската епоха.

2.0. *Vitae prophetarum*.

Сбирката от легендарни биографични данни, т. нар. *Vitae prophetarum* (= ЖПр), представя неоченим извор за преданието сред юдеите във византийска Палестина по отношение на библейските пророци, на техния произход и кончина, на апокалиптичните им предсказания и есхатологични очаквания.⁵

В литературно отношение ЖПр се отнасят към кратките биографични съчинения от времето на гръцко-римската епоха, когато биографиите на известни личности и особено пророческите книги и отеческите предания привличат трайно вниманието на юдейското общество. Важно свидетелство за нарастващия интерес към старозаветните пророци от този период представят текстовете на Новия завет, както и наличието на многобройни ръкописи и позовавания върху пророческите книги, които се откриват в находките от Кумран. Сведения за ЖПр се откриват в оформилата се вече ранна християнска традиция, в хрониките, менологиите и синаксарите за литургическа употреба, както и в тълкуванията на пророческите книги или пък в сборниците от агиографски съчинения.

Основният дял на сбирката от ЖПр възниква през I в. сл. Хр. — едно преломно за Близкия изток време. По-голяма част от преданията води началото си от Палестина (и по-специално от Йерусалим), безспорно влияние оказват и традициите на юдейската египетска и вавилонска диаспора. Тъй като използваните в текста легендарни сведения са от много по-ранна епоха, първоначално се смята, че произходът на предполагаемия еврейски протограф предхожда вторично появилите се на християнска почва текстови обработки. След изследванията на Нестле 1893 и Шерман 1907 и най-новите публикации върху апокрифите към Стария завет се налага схващането за ЖПр като първоначална творба на юдеи, разпространявана от ранноюдейската епоха предимно в християнски среди. Анализът на Швимер⁶ разкрива несъмнено влияние на превода на 70-те върху езика на житията, което говори за произход на техния юдейски протограф в гръцкоезична диаспора или сред гръцкоговорещи. Поради това тя предполага, че авторът на ЖПр произхожда от средата на юдейските книжовници, които оставят най-силен отпечатък върху оформянето

⁵ Срв. Zlatanova, R. 2003.

⁶ Schwemer, A. M. 1994.

на легендарните сказания и съдействат най-вече за съхраняването на юдаизма през следващите векове.

За разлика от каноничните или авторските съчинения на Античността, разпространението на ЖПр не е било ограничавано от действието на норми и канони. Че тези творби са спадали към популярните четива за читателя от периода на Късната античност и Ранното средновековие личи на първо място от богато разклонената текстова традиция на гръцките ръкописи. Те са обект на редица проучвания, резултатите от които обаче все още не са довели до изработване на критично/и издание/я въз основа на всички апографи, известни на изследователите от XVI век до днес.⁷ Дени⁸ наброява 33 апографа (без да включва текстовата форма на ЖПр от версията на схолиите и синаксарите). Този списък е отворен за допълване с данни и за други, още неколационирани апографи. В най-новото обхватно изследване публикуваният от Швемер (1996) текст не представя ново издание, а синтез на резултатите от всички досегашни проучвания и издания на ЖПр, придружен с обстоен коментар.

2.1. Гръцки образец.

Актуална и до днес е класификацията от критичното издание на Шерман⁹, който различава седем текстови форми (рецензии) на ЖПр според приписването им на определен автор, както и с оглед последованието на отделните жития. Доуточнена и обогатена, тази класификация се явява в отчасти модифициран вид у Швемер.¹⁰

I. Анонимна рецензия, An1. Най-ранният запазен препис на ЖПр изобщо — Codex Marchalianus Vat. gr. 2125 от VI в. — представя текстова форма, отличаваща се с допълнения в резултат на християнска обработка от II в. сл. Хр. нататък и наличие на някои съкращения. Текстът се обнародва от Nestle 1893 и заляга в основата както на критичното издание на Schermann 1907, така и на тези от Denis 1987 и Schwemer 1995. Satran¹¹ помества като приложение към изследването си английски превод на An1. За осветляване особеностите на тази рецензия Schermann колационира и други 8 преписа (по-късно Denis 1970 прибавя към тях

⁷ В Париж се подготвя критично издание на всички езикови версии: Vitae prophetarum — Indices apostolorum discipulorumque. Ed. M. Petit, F. Dolbeau & alii; славянският текст се обработва от J. Johannet, а коментарът от J.-D. Dubois. Вж. Petit, M. 1992, с. 1040.

⁸ Denis, A.-M. 1970, с. 85—90.

⁹ Schermann, Th. 1907a, с. 45; 1907b, с. XIII—XXXIII.

¹⁰ Schwemer, A. M. 1996, с. 14—18. Подробно описание със списък на апографите вж. у Zlatanova, R. 2003, с. 288—291.

¹¹ Satran, D. 1995, с. 121—128.

още 17). Последните се отличават с редица християнски интерполации и вторични агиографски допълнения, така че предлагат смесена текстова форма, означена у Schwemer като An2.

II. **Текстова форма Ер1.** Приписва се на св. Епифаний Кипърски (315—404), но се основава на An1, в сравнение с която се отличава със старателна стилистична обработка на някои епизоди в духа на християнската агиография. Апокалиптичните предсказания на пророците са премахнати изцяло, което издава също намесата на християнски редактор след обявяването на свободата за християнско изповядване в 313 г. Шерман датира окончателното ѝ оформяне през VI в.

III. **Рецензия,** приписвана на Доротея (= Dor), епископ на Тир (303—362), според по-късни източници — отъждествяван с придворен служител и мъченик по времето на Диоклетиан. Оформя се през III/IV в. (според Шерман), т.е. преди VI в.¹² и бива включена по-късно в съставената в началото на VII в. Пасхална хроника (629 г.¹³). Става известна на научния свят най-напред в превод на латински от Musculus (1577). Характеризира се с краткост на изложението (особено при житията на Дванадесетте пророци), поради което Schermann 1907 я определя като първична текстова форма на ЖПр, а Riessler 1928 изготвя превод на немски език. Особеност представя наличието на християнски месиански данни, поместени пред същинския текст на житията. Те не са взети под внимание от старобългарския преводач.

IV. **Втора, по-ранна рецензия** на Епифаний Ер2, която възхожда към An1. Характеризира се с непълен състав на ЖПр от историческите книги, което не засяга цялостта на ЖПр към Книгата на Дванадесетте пророци. Налице са добавки по текста на 70-те.

Вторични версии към по-горните текстови форми представят:

V. **Т. нар. схолии** в тълкуванията към Книгата на Дванадесетте пророци от блаж. Теодорит Кирски (393—460) и Теофилакт Охридски (Български), XI в., които извличат ЖПр от един и същ източник, чийто архетип е застъпен от Монас. gr. 472, XI в.

VI. **Версия на гръцките менологии и синаксари:** черпи свободно от текста на ЖПр. Обикновено той е допълнен с извлечения от пророческите книги, които имат за цел да напомнят за високите етически повели на пророците и да ги представят като образци за подражание. Тази

¹² Schwemer, A. M. 1995, с. 14.

¹³ Срв. Dindorf, L. 1832.

нова обработка на житийния текст има по-различно развитие в ръкописната традиция, поради което не е релевантна за реконструкцията на архетипа на посочените по-горе рецензии и не се включва в наблюденията на Шерман, на Швемер, както и в настоящата работа.

2.2. Като самостоятелни творби от етиологическо естество ЖПр обикновено са маркирани текстово посредством заглавието и заключението, които за античния читател изпълняват ролята на ключови думи — указание за съдържанието на текста: „Библейски именован речник“ с коментар, т.е. вид енциклопедичен списък, *Onomastikon* на пророците.¹⁴ Най-старата форма на заглавието е засвидетелствана в Vat. gr. 2125¹⁵, в съкратен вид е налице като въведение към ЖПр и в Симеоновия сборник от X в.: „Откъде са пророците и къде са починали и как и къде са погребани.“ Тези биографични сведения намират широко разпространение сред агиографските съчинения като свидетелство за духа на новозаветната епоха.

По времето, когато ЖПр възникват, старозаветните пророчества често се схващат в „апокалиптичен“ смисъл. Поради това и пророчествата от Житията са свързани с визиране на исторически катаклизми по отношение на юдейския народ и се отнасят за края на времената в духа на дуалистичната пророческа концепция за историята.¹⁶ Месиански възвестявания в ЖПр липсват изцяло. Признаците за този край на историята преди есхатологичното настъпване на „Деня Господен“ се въвеждат в текста на ЖПр с характерната формула *ἔδωκεν τέρας — дастъ чюдѡ*, след което следва индивидуално формулираното предсказание на пророка.

Текстът по An1 е в основата на всички преводи на езиците на Древната църква¹⁷ — латински, сирийски, арменски, грузински, етиопски, арабски, ирландски, включително и на старобългарски език.

3.0. Старобългарският превод на ЖПр.

Извършеният в Преслав през X век превод на ЖПр досега не е подлаган на обхватоно изследване.¹⁸ ЖПр не са проучени и като специфична жанрова форма в литературно отношение. Засвидетелствани са в многобройни преписи, отразяващи тълковната нелитургична рецензия на пророческите книги (= XII Пр), на които е посветено и изданието ми на Кни-

¹⁴ По сходен начин се въвеждат старозаветните именни списъци. Срв. напр. Бит 25:13; 36:10; 46:8; Изх 1:1; 6:16; Чис 1:5; II Цар 23:8; 23:24 (по 70-те) и др.

¹⁵ Schermann, Th. 1907b, с. 93.

¹⁶ Срв. Шиваров, Н. 1996.

¹⁷ Срв. Schwemer, A. M. 1995, I, с. 18—25.

¹⁸ Началото се поставя от Zlatanova, R. 2003, 2004, 2005.

гата на Дванадесетте пророци¹⁹: Осия, Иоил, Амос, Авдий, Йона, Михей, Наум, Авакум, Софония, Агей, Захария, Малахия. В края на пророческия текст към всяка книга са добавени жития на съответните пророци. Те се включват и в енциклопедичния Симеонов сборник, съхранен в Светославовия препис от 1073 г. (= Изб 1073, станал родоначалник на много други апографи в староруската книжнина от XIII до XIX в.).

В настоящото изследване обект на наблюдение е Житието на пророк Йона (= ЖЙн).

На текстологичен анализ се подлагат 9 достъпни ни апографа от български, руски, сръбски и молдовски произход (в хронологична последователност):

- Izb Москва ГИМ Син 31Д (Русия, 1073). Горский, Невоструев 1859: № 161. Симеонов сборник... 1991, с. 255a3—257a14.
- pb СПБ ГРБ F.I.461 (България, 1350—1370). Златанова 1998, с. 48—79, 135—247.
- m Москва ГИМ, Сб. Шукин № 507 (Молдова, 1475). Златанова 1998, с. 80—110, 135—247.
- s СПБ ГРБ, Соловецкий манастир № 717, Собр. Каз ДА (Русия, 1492). Порфирьев, Вадковский, Красносельцев 1881—1887, I, с. 153—157 [№ 134 (694)]; Евсеев 1905, с. LXIII [№ III.15]; Mathiesen 1983, с. 22 [№ 46].
- f СПБ ГРБ F.I.3 (Украйна, XV в.). Евсеев 1897, с. 62 [№ 3]; 1905, с. LXII [№ III.6]; Клосс 1971; Mathiesen 1983, с. 20 [№ 25].
- 182 Москва ГИМ Собр. Чудовское № 182 (Русия, XV в.). Евсеев 1905, с. LX [№ III.1]; Mathiesen 1983, с. 28 [№ 100].
- su СПБ БАН 24.4.28. „Супрасльскый сборник“ Матфея Десятого, Собр. Срезн. (Русия, 1507). Алексеев, Лихачева 1978; Mathiesen 1983, с. 19 [№ 16].
- b București Bibl. Academiei Nr. 84 (Сърбия, 1550—1560). Яцимирский 1905, с. 64—65, 253—254; 1906, с. LIX—LXII; Васиљев, Гроздановић, Јовановић 1980.
- t СПБ РНБ Троицк.-Серг. Лавра № 89 (Русия, XV—XVI в.). Евсеев 1905, с. LXIV [№ III.18]. Ексерпиран е наличният текст по Туницкий 1918.

¹⁹ Става въпрос за сбирка от дванадесет книги, чиито автори се извяват от IX до V в. пр. Хр. До окончателното му писмено фиксиране текстът на голяма част от тези книги е подложен на многовековно развитие — на устно предание, редактиране, допълване, преработка, осъвременяване и под. Вж. Златанова, Р. 1998, с. 40—46.

Не са засвидетелствани жития за пророците Осия в pb, m; Иоил в b; Наум и Софония в pb и m. Текстът на Житието на пророк Йона е застъпен по следния начин в изследваните апографи:

Апо-граф	Izb 1073	pb 1350-70	m 1475	s 1492	f XV в.	182 XV в.	su 1507	b XVI в.	t XV- XVI в.
ЖЙн	255b8- 255c21	207v26- 208a12	63v25- 64a24	53a8- 53v12	22a16- 22v11	32a ² 293- 2v ² 12	16a2-18	83v24- 84a25	76.7-29

Последованието на пророческите жития отразява масоретското схващане за хронологичната последователност на пророческите книги (налице и в преславския превод на тълковната им рецензия: Осия, Иоил, Амос, Авдий, Йона, Михей, Наум, Авакум, Софония, Агей, Захария, Малахия) или следва подредбата им в Septuaginta (= 70-те, също в Изб 1073: Осия, Амос, Михей, Иоил, Авдий, Йона, Наум, Авакум, Софония, Агей, Захария, Малахия). В масоретския текст „апокалиптичният“ Иоил (счита се, че книгата му се появява между 597 и 587/6 пр. Хр.) се вмества между пророците на VIII в., което е налице и в старобългарския превод на Дванадесетте пророци (=XIII пр). Различия се наблюдават само по отношение на първите осем пророци. Очертава се следното последование:

Ап 1	Ап 2	Дог	Ер 2	Изб 1073	Schol.	XII Пр
Осия	Осия	Осия	Осия	Осия	Осия	Осия
Михей	Амос	Амос	Амос	Амос	Иоил	Иоил
Амос	Михей	Михей	Михей	Михей	Амос	Амос
Иоил	Иоил	Иоил	Иоил	Иоил	Авдий	Авдий
Авдий	Авдий	Авдий	Авдий	Иона	Иона	Иона
Иона	Иона	Иона	Иона	Авдий	Михей	Михей
Наум	Наум	Наум	Наум	Наум	Наум	Наум
Авакум	Авакум	Авакум	Авакум	Авакум	Авакум	Авакум
Софония	Софония	Софония	Софония	Софония	Софония	Софония
Агей	Агей	Агей	Агей	Агей	Агей	Агей
Захария	Захария	Захария	Захария	Захария	Захария	Захария
Малахия	Малахия	Малахия	Малахия	Малахия	Малахия	Малахия
= 70-те Мх/Ам	= 70-те	= 70-те	= 70-те	= 70-те Ин/Авд	= МГ, Vulg	=МГ, Vulg

Прави впечатление, че след Осия в An1 са разменени местата на Амос и Михей, което противоречи на подредбата на Дванадесетте пророци и не намира оправдание в последованието на тези книги нито в превода на 70-те, нито в Талмуда. Вероятно втората по ред книга се приписва в случая на пророк Михей, Иемвлаев син (III Цар 22) от времето на царете Ахав (871—852 г.) и Йосафат (867—846 г.), който живее преди пророк Амос.

Юдейската традиция отнася пророк Авдий към IX в. пр. Хр., по времето на цар Ахав (871—852 г., II Цар 16:6). Съобразявайки се вероятно с нея, преводачът на Изб 1073 помества житието му след това на пророк Йона. Повечето изследователи обаче отнасят възникването на Авдииното „Видение“ по времето на Вавилонския плен (587—536 г.). Старата юдейска традиция е съхранена дори и от анонимната палестинска рецензия, на която е бил подложен текстът на Дванадесетте пророци по 70-те, фрагментарно засвидетелстван в свитъците 8NevXIIgr от Nahal Hever²⁰ в Юдейската пустиня.

3.1. За установяване на застъпените от старобългарските преводачи рецензии по отношение на техния състав и текстологично-лингвистични особености в сравнение с гръцките образци (по изданието на Швемер 1996, Synopse) е необходимо да се пристъпи към:

1. Колациониране на отделните преписи, за да се отдели основата на антиграфа, от който е изготвен даден апограф, както и типовете наслоения от съответните преписвачи в тяхната хронологична и локална поява. Систематизирането им дава възможност за реконструкция на съответния антиграф и/или дори на протографа.

2. Избор на основен апограф (важи само за житието в апографите на пророческите книги, ЖПр) за реконструкция на архетипа, представител на съответната преводаческа рецензия. Текстологичният анализ, проведен в по-ранни публикации,²¹ показва, че този архетип е бил глаголически.

3. За Изб 1073 е възможно предприемането на реконструкция в рамките на старобългарските книжовни норми на глаголическа основа, тъй като е известно, че основната част на сборника е преписвана от глаголически източник²².

4.0. Ж и т и е т о н а п р о р о к Й о н а в с т а р о б ъ л г а р с к и п р е в о д .

Засвидетелствано е в две различни версии. Първата е застъпена от апографи на XII Пр с тълкувания въз основа на An1, отчасти на An2 и Dog. Втората е налице в Изб 1073 по Ep2 (отчасти по An1, An2).

²⁰ Тов, Е. 1990.

²¹ Срв. Zlatanova, R. 1994, с. 224—228.

²² Симеоновият сборник 1991, с. 142.

XIIIПр по An1 (An2), Dor	Изб 1073 по Ер2 (отчасти An1, An2)
<p>1. Произход: Kariathmaous в близост до Азот</p> <p>2. Отпътуване и пребиваване в чужда земя</p> <p>2.1. Престой в Ниневия и завръщане</p> <p>2.2. Не остава в родината си, взема майка си и живее като чужденец в страната Сир</p> <p>2.2.1. Основание: срам и покаяние</p> <p>2.3. Пр. Илия и пр. Йона</p> <p>2.3.1. Пр. Илия критикува Ахав</p> <p>2.3.2. Настъпва глад. Бягството на пр. Илия</p> <p>2.3.3. Пр. Илия при вдовицата</p> <p>2.3.3.1. Основание: пр. Илия не може да живее с необрязани</p> <p>2.3.3.2. Благослов</p> <p>2.3.3.3. Смъртта на пр. Йона и възкресяването му</p> <p>2.3.3.4. Основание: Бог показва на пр. Йона, че не може да Му убегне</p> <p>2.4. Край на глада, пр. Йона потегля за Юдея</p> <p>2.5. Смъртта и погребението на майката</p> <p>2.6. Цел на пътуването: постоянно заселване в „Сараар“/Сеир</p> <p>3. Смърт и гроб</p> <p>3.1. Погребение в гроба на Кенез</p> <p>4. Знамението на пророка</p> <p>4.1. За края на света</p> <p>4.2. За разрушаването на Йерусалим</p>	<p>1. Произход: Kariatharim</p> <p>2. Престой на Йона в Ниневия</p> <p>2.1.</p> <p>2.2. Не остава в родината си, взема майка си и живее като чужденец в Сур/Тир</p> <p>2.2.1. Основание: срам и покаяние</p> <p>2.3.</p> <p>2.3.1. Пр. Илия критикува Ахав</p> <p>2.3.2. Настъпва глад. Бягството на пр. Илия</p> <p>2.3.3. Пр. Илия при вдовицата и нейния син</p> <p>2.3.3.1. Основание: пр. Илия не може да живее с необрязани</p> <p>2.3.3.2. Благослов</p> <p>2.3.3.3. Смъртта на сина и възкресяването му</p> <p>2.3.3.4. Основание: човек не може да убегне Господа</p> <p>2.4. Пр. Йона живее в страната Саар/Сеир</p> <p>2.5.</p> <p>2.6.</p> <p>3. Смърт и погребение на пр. Йона</p> <p>3.1.</p> <p>4. Знамението на пророка</p> <p>4.1. За края на света</p> <p>4.2. За разрушаването на Йерусалим</p>

В кратката втора версия (засвидетелствана в Изб 1073) липсват сведения за пътуването на пр. Йона в Юдея, за смъртта и погребението на майка му под дъба Девора (по Ер2), не се споменава и гробът на Кенез. Старото знамение на пророка също е съкратено (както в Ер2), но чрез християнска интерполация накрая е разширено (както в An2). Въвеждането на личността на пророк Илия (според библейския текст на I Цар 17) се

разглежда от Schwemer²³ като вторична тенденция в ръкописната традиция на ЖЙн.

Наименованието на родния му град (който тук се означава като γῆ) в неговата гърцизирана форма за равинското и арабско Qiryath Maḥzu, по-късно ham-Machuz: откъдето земља кариаданскыя XIIIPr] кариафиаримъ Izb 1073 е известно само от Житието на пр. Йона. В основните апографи името се среща в различни варианти: ἐκ γῆς Καριαθμαοῦς (An1, Dor), -и Ер1, Καριαθ(ι/ε)αρ(ε)ίμ (Ер2), Καριαθέμ Tht в близост до филистимския град Азот. В християнските източници се споменава само пристанищният град Азот, който през гръцко-византийската епоха се превръща в същинския Ашдод/Азот.²⁴ Изглежда, че това означение противоречи на IV Цар 14:25, според което Йона, син Амитаев (героят на библейската Книга на пророк Йона) от Гетефер, произлиза от Галилея. Тези данни могат да бъдат отнесени за баща му, доколкото преводът на 70-те оставя въпроса за родното място на пророк Йона открит. В текста на 70-те друго сведение не се намира. Данните за Καριαθμαοῦς „изглежда, произлизат от по-стара юдейска местна традиция... Пророк Йона произлиза не само от юг, но е от някогашен филистимско-финикийски, а по-късно елинистичен град, завладян от хасмонеите... роден е в областта на „филистерите“, живее известно време там (в хинтерланда на Тир) и е погребан в страната „Сараар“ = Сеир“.²⁵

За отбелязване е, че с γῆ (ЖЙн 1:2 - земља XIIIPr, Izb 1073) се означава родната страна на пророка, докато страната, където се заселва като чужденец, се нарича χῶρα (земља XIIIPr, но място Izb 1073).

Със Σοῦρ (2.2.) се предава еврейската форма на местното име на Tugus — една типично езическа област, заселена със смесено население. Не случайно пр. Илия се среща с пр. Йона именно в χῶρα на Tugus.²⁶ Тези местни имена свидетелстват за близост до еврейско-арамейския език на първоначалния текст на ЖПр.

Анахронично в 2.3 е спомената дейността на пр. Илия, „порицаващ“ Дома Ахавов. Свързването на различни библейски лица, чието име се заема за назоваването на анонимни личности, е характерно за традициите, формиращи пророческите жития в цялост. Впрочем последният пророк на Северното царство, Йона Амитаев, действа около 100 години по-късно, по времето на Йеровоам II, на когото пророкува, че ще разшири земите

²³ Schwemer, A. M. 1996, с. 51.

²⁴ Срв. Keel, O., M. Küchler 1982, с. 39.

²⁵ Schwemer, A. M. 1996, с. 56.

²⁶ „Vielleicht handelt es sich um eine Aitiologie der jüdischen Bevölkerung im Hinterland von Tyrus.“ (Schwemer, A. M. 1996, с. 67).

си за сметка на Сирия (IV Цар 14:25). Пр. Йона бива идентифициран със сина на вдовицата от Сарепта. Смъртта на нейния син се свързва в Житието с опита на пр. Йона да избяга от Господнето присъствие. След избавянето му от смъртта в утробата на „голямата риба“ чрез пр. Илия (по III Цар 17) Бог му дава живот за втори път. По този начин пр. Илия се отблагодарява за гостоприемството на вдовицата. Основанието, че пророк Илия не желае да пребивава при необрязани, може да има само юдейски произход.²⁷

Когато пр. Йона потегля за юдейската си родина (2.3), майка му умира „по пътя“ (2.5) и той я погребва под легендарния дъб-могила на Дебора (An1, An2), по-долу от Ветил (в Ханаанската земя) — вероятно вторично отъждествяване по Бит 35:8.

Според Житието, пророкът е погребан в пещерата на Кенез, съдия на едно племе по време на „Анархията“ (Безвластието (3.1.: ἐν ἡμέραις τῆς ἀναρχίας Dog, въ дни анархинныя.)). В това лице се сливат юдеинът, брат на Халев и баща на Отниел/Готониил (ИсНав 15:17; Съд 1:13; I Хрон 4:13, 15), с едомита Кенез (Бит 36:11, 42). Според Съд 3:9—11 Отниел/Готониил е първият съдия на Израил.²⁸ Като в легенда Житието на пророк Йона оправдава завладяването на идумейската област през 128 г. пр. Хр. от съдиите чрез примера на пр. Йона. Сараар се превръща в родина на пророка. Времето на съдиите се определя като време на анархията (ἀναρχία). Предполага се, че „пещерата на Кенез“ е бил идумейският гроб на родоначалниците, който бива обновен с пророк Йона, и по този начин „отново“ се присвоява (с насочване към преданията за юдеина Кенез).

Двете старобългарски текстови форми свидетелстват за съхраняване на заключителното знамение (4., срв. Табл.) на пророка. Налице е двусъставно предсказание (въпиещият камък като знамение за края на времената и присъдата на пр. Йона за разрушението на Йерусалим от народите, както някога е предвещал разрушението на Ниневия) без есхатологично очакване.

За отбелязване е християнското допълнение към знаменията на пророка в Рецензията на схолиите и в An2 (следващи Авак 2:11, по 70-те), което е налице и в старобългарската рецензия на XIIIПр с тълкувания:

καὶ μεταθήσονται οἱ λίθοι αὐτῆς κατὰ δυσμὰς ἡλίου,
ἐκεῖ ἔσται ἡ προσκύνησις τοῦ εἰλημμένου.

²⁷ Срв. Schwemer, A. M. 1997, с. 599.

²⁸ Alle Wahrscheinlichkeit spricht dafür, dass die Entstehung dieser Tradition mit der Eroberung des idumäischen Gebiets um 128 v. Chr. zusammenhängt (Schwemer, A. M. 1996, с. 77).

и прѣложено бѣдетъ камене его на западѣ слъннца
и тоу бѣдетъ поклонѣние помазаньника.

Камъните се отъждествяватъ със скалите на Голгота и с Иисус Христос (чрез отъждествяване с камъка от Дан 2:34). Преместването на камъните на запад е алюзия за строежа на Храма на Гроба Господен.

4.1. Текстологичният анализ на старобългарския превод на ЖЙн, направен въз основа на достъпните ни апографи на Книгата на Дванадесетте пророци (ХІІПр) с тълкувания, показва наличието на варианти, основаващи се на езиковата вариантност в рамките на еднакви преводачески норми. Тези апографи представят особеностите на една текстова форма.

4.1.1. Варианти, които не са обусловени от гръцкия образец, се отнасят до:

а. фонетични варианти при предаването на лични и местни имена и техните производни, както и различни звукови степени на коренната гласна в сегашно време на приѣти:

1: азота s f 182 su t b] аѡѡа pb m за 'Αζώτου

1: кариадискыѡ pb m s f 182 t b] -нскыѡ su за Καριαθμοῦς

2: ниневгѣи pb m s] -вѣии 182 t, -в'кѣи f, -вѣи su, некѣи (!) b за Νινευή

4: авезавелева pb m] незавелина s f su t b, -вилина 182. Gr. ∅.

6: каланы pb m s f 182 t su] кааланы b за τῆς βαλάνου

2: поимъ pb m s f 182 t su — поемъ b, gr. παραλαβῶν;

б. първоначални дълги форми (в именната и глаголна система) се запазват и се противопоставят на кратките (предимно в b, с изключение на Йн б прииде):

2: ниневѣгѣи s 182 t, под. f su — ниневгѣи pb m b

4: ахаакковъ pb m s f 182 t su — ахаковъ b

6: пѣти s — пѣти pb m f 182 su b

7: анархинныѡ pb m s 182 t su — анархини b;

5: знааше pb m s f 182 t su — знаше b

6: прииде pb m s f 182 b — приде su t.

в. Словообразователни варианти:

2: нъ 182 b t] нж pb m f — но s su

2: шед pb m s f 182 t su — съшьдъ b

8: дастъ pb m s f 182 t b — къда su.

4.1.2. Немотивирани от гръцкия образец лексикални

а. добавяния:

2: въ земаѡ сѣрскж. земаѡ иноплеменникъ pb m s f 182 t su b

την Σοῦρ χώραν ∅ ἄλλοφύλων ἐθνῶν Dor

5: вѣскрѣси и вѣ s f t
ἤγειρεν Ø ὁ θεὸς Dor

6: и погрѣвѣ ѡж s f b t
Ø ἔθαψεν αὐτὴν An1, An2

6: близъ каланы декорскыѡ pb m s f 182 t su b
Ø τῆς βαλάνου Δεβώρας An1

7: и погрѣвень вѣ b — погрѣвень вѣ pb m s f 182 t su
Ø ἀποθανὼν ἐτάφη Dor

8: тако и градъ pb m s f 182 t su b
ὅτι Ø ἡ πόλις An1, An2

б. Изпускания, особено в b:

4: не можааше во pb m s f 182 t su — не можааше Ø b
οὐ γὰρ ἠδύνατο Dor

4: за странноприѣтие ѡж pb m s f 182 t su — за странноприѣтiа Ø b
διὰ τὴν ξενοδοχίαν αὐτῆς An2 Tht

4.1.3. Отклонения от гръцката основа —

а. морфологични иновации при предаване на гр. partizip aor. като aorist, срв.

б: оумрѣ f 182 t b в.м. оумершж pb m su за ἀποθανοῦσαν

б. За иновативни процеси в старобългарския език свидетелства употребата на възвратни пригезателни местоимения вместо притежателни за гр. притежателни местоимения, както и появата на Dat. possessivus за гр. Gen. possessivus:

2: вѣ земли своѣи all. за εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ

6: свож pb m s su в.м. ego 182 t b за αὐτοῦ;

в. Gen. poss. на несклоняеми лични имена в гръцки се предава с типичните притежателни прилагателни в старобългарски:

6: юѡдѡвж all. за Ἰούδα

6: декорскыѡ all. за Δεββώρας

г. Употреба на дв. ч. или ед. ч. вместо гр. мн.ч.:

4: оу нею all. за παρ' αὐτοῖς

8: прѣложено вѡдѣ каменiе all. за μεταθήσονται οἱ λίθοι

д. Предаване на гръцко предикативно словосъчетание чрез номинално, както и на номинално словосъчетание чрез композитум:

8: близъ кончина all. за ἐγγίζειν τὸ τέλος

2: иноплеменникъ all. за ἀλλοφύλων ἐθνῶν

4.1.4. Варианти, които се основават на различни гръцки източници:

7: оумер pb m s 182 t b — оумрѣт f su

ἀποθανῶν Tht Menol/Synax — ἀπέθανε Dor

7: вѣ сарааръ pb m s f 182 t su — вѣ саръ b

Σαράαρ Dor — Σάαρ Ep Ep2

а. Изглежда, че в един случай старобългарският преводач следва не An1, а Ep2, въпреки че обликът на местното име Σαράαρ е засвидетелстван само в An1:

7: въ Ø сарааръ pb m s f 182 t su b
 εν (γῆ An1, Ep1, Dor, An2) Σάαρ Ep2

4.1.5. Отклонения от словореда на гръцкия образец:

2: τὴν Σοῦρ χώραν Dor — въ зeмлa cърскж all.

7: καὶ ἀποθανών Tht — оумер же all.

8: ἕως ἐδάφους ἠφάνισται ὅλη An2 — потрѣквит сѧ вес до дѣна all.

4.1.6. Очевидни грешки са налице в:

7: въ пещерѣ кнаsa (sic!) сждиѧ выкша all.

εν σπηλαίῳ Κενεζέου κριτοῦ γενομένου

7: въ дни арахииньѧ (sic!) f

εν ἡμέραις τῆς ἀναρχίας

4.2. Преводачът на Изб 1073 следва ранната рецензия на Епифаний Ep2 и частично анонимната рецензия An1/An2. Както при анализа на Житията на пророците Амос, Авдий и Осия (Zlatanova 2003, 2004, 2005), и тук са налице начала на иновативни процеси и съобразяване с особеностите на собствената старобългарска езикова система:

а. Изпадане на окончанието за 3 л. ед.ч. в аорист —

8: да вм. дстѣ за ѣдоке;

б. Употреба на възвратни притежателни местоимения —

2: свож за αὐτοῦ

3: свои за μου

в. Притежателно прилагателно име вместо гр. съществително име

6: ноудиноу за Ἰούδα Ep2

г. Съществително като пряко допълнение вместо гр. наречие —

8: камыкъ въпыжштѣ жалостъ за λίθον βοῶντα οἰκτρῶς.

4.2.1. Отклоненията от гръцкия образец засягат:

а. Словореда —

3: προφητεύσας κατὰ Νινευῆ... πόλεως

на ниневгнѣж градъ прорицавъ

4: μένειν μετὰ ἀπεριτμήτων

съ неоврѣзаникы жити

б. Елипса на едно прилагателно име —

3: κατὰ Νινευῆ τῆς μεγάλης πόλεως

на ниневгнѣж Ø градъ

в. Добавяне на частица не — очевидна грешка на преписвача в Йн 3: не тѣгда fūg ѳте.

4.3. Сравнението на апографите с тълкувания (ХППр) със Сборника на Симеон (Изб 1073) свидетелства за лексикалната редакция, на която книжовниците и преводачите в Преслав подлагат нелитургичните книги през X в. Признаци на тази рецензия показват редица синоними, които са типични за преславската книжовна норма (втора колонка). Срв.

ХП Пр	Изб 1073
2: τὴν Σοὺρ χώραν	
въ зѣмла сирекж	въ сѣрѣк мѣстѣк
8: τέρας	
чорѣо	знаменниѣ
8: ἴδωσι	
оузрѣтъ	видѣтъ
8: λίθον	
камень	камыкѣ
8: ἠφάνισται	ἀφανισθήσεται
потрѣквит сѧ	оборитѣ сѧ
8: πάντα τὰ ἔθνη	
всѧ ѡзыкы	всѧ страны

5.0. Реконструкция на ЖЙн.

Приведената по-долу реконструкция представя Житието на пророк Йона в нейните две старобългарски текстови форми, редом с тези на гръцките образци по изданието на Schwemer (1996, II).

Диференциращите, отчасти съвпадащи варианти при апографите на ХППр с тълкувания се основават на различните антиграфи за рb m и s f 182 t su, които обаче еднозначно възхождат към предполагаемия общ протограф. Той е основата за предлаганата реконструкция на старобългарския превод, който следва главно анонимната гръцка рецензия An1/2. Естествено, в съответните скриптории обаче са били на разположение и други гръцки рецензии, към които старобългарските книжовници са могли при нужда да се обръщат и които са означени точно в реконструирувания текст (напр. Dog).

Образец за Изб 1073 е била кратката Епифаниева рецензия на ЖППр, която е била преведена също в Преслав.

Реконструкцията представя стандартизираната, конструирана норма на глаголическите архитипове (само ꙗ; три графема за носовите гласни — ѡ, ѡ, ѡ, ꙗ за герв; s => з; епентетично l'; шт; -ѡи < *-ѡи/-ѡј, -ни < *-ѡи/-ѡј, -иѣ < *-ѡе; v за гр. υ при чужди имена). Морфологични, синтактични

и лексикални особености не се реконструират, а се оценяват по правилата на текстологията (Maas 1957).

Други съкращения:

+, add. Добавяне

>, om. Изпускане

pr. praemittit, -unt

Gr. Различия в превода (морфологични, лексикални, семантични, синтактични, словоредни)

] Следва вариант към предходната форма

| Разделя вариант от останалата част на съчетанието в коментара

Изследването и издаването на ЖПр ще допринесе несъмнено към прецизиране на агиографския репертоар на първите славянски преводи, възникнали до края на X век.

ЛИТЕРАТУРА

Алексеев, А. А., О. П. Лихачева. Супрасльскый сборник 1507 года. — Материалы и сообщения по фондам Отдела рукописной и редкой книги Библиотеки Академии наук СССР. Москва, 1978, с. 54—88.

Библейски речник. Превод на New Concise Bible Dictionary. Ed. D. Williams. Oxford 1989. София 1994.

Васильев, Љ., М. Гроздановић, Б. Јовановић. Ново датирање српских рукописа у библиотеци Румунске академије наука. — Археографски прилози 1980, 2, с. 41—70.

Вълчанов, Сл. Тълкуване на Дванадесетте пророци. София, 1977.

Горский, А. В., К. И. Невоструев. Описание славянских рукописей Московской синодальной библиотеки. II, 2. Москва 1859.

Евсеев, И. Е. Книга пророка Исаии в древне-славянском переводе. Санктпетербург 1897.

Евсеев, И. Е. Книга пророка Даниила в древне-славянском переводе. Введение и текст. Москва, 1905.

Златанова, Р. Книга на Дванадесетте пророци с тълкования. Старобългарският превод на Стария завет. Т. I. София, 1998.

Златанова, Р. Книгата на пророк Йона и реконструкцията на първоначалния ѝ пълен превод. — *Медиевистика* и културна антропология. Сборник в чест на 40-годишната творческа дейност на проф. Донка Петканова. София, 1998, с. 470—501.

Златанова, Р. Житията на Дванадесетте пророци и преславският им превод. — Преславска книжовна школа, т. 7. София, 2004, с. 22—41.

Златанова, Р. Житието на пророк Авдий и реконструкцията на първоначалния му превод. — *Acta palaeoslavica*, vol. 2. София, 2005, с. 93—102.

- Клосс, Б. М. Книги, редактированные и писанные Иваном Черным. — Записки Отдела рукописей. Москва, 1971, 32, с. 61—72.
- Марковски, И. Пророк Йона. — Годишник на Духовната академия, т. IV, 1954/55.
- Найденов, И. Библейският Йона. София, 2008.
- Нов библейски речник. Разширено българско издание по третото издание на IVP (Ed. D. R. W. Wood). София, 2007.
- Порфирьев, И. Я., А. В. Вадковский, Н. Ф. Красносельцев. Описание рукописей Соловецкого монастыря, находящихся в библиотеке Казаньской Духовной Академии, I—III. Казань, 1881—1887, I.
- Симеонов сборник (по Светославовия препис от 1073 г.). Т. I. Изследвания и текст. София, 1991.
- Туницкий, Н. Л.: Книги XII малых пророков с толкованиями в древнеславянском переводе, I: Книги Осии, Иойля, Амоса, Авдия и Ионы. Сергиев Посад, 1918.
- Шиваров, Н. Старозаветна есхатология — поява, развитие и значение (Православно библейстично изследване). — Годишник на Софийския университет, Богословски факултет, Т. 3, 1996 [1999], Нова серия, с. 67—159.
- Яцимирский, А. И. Славянские рукописи Нямецкого монастыря в Молдавии. Москва, 1898.
- Яцимирский, А. И. Славянские и русские рукописи румынских библиотек. Санктпетербург, 1905.
- Яцимирский, А. И. Из истории славянской письменности в Молдавии и Валахии XV—XVII вв. Введение к изучению славянской литературы у румын. Санктпетербург 1906.
- Denis, A.-M. Introduction aux pseudépigraphes grecs d'Ancien Testament. *Studia in Veteris Testamenti pseudepigrapha*, Vol. 1. Leiden, 1970.
- Denis, A.-M. Concordance grecque des pseudépigraphes d'Ancien Testament. Louvain-la-Neuve, 1987, с. 868—871.
- Dindorf, L. *Chronicon Paschale, ad Exemplar Vaticanum I*. Bonn, 1832, с. 274—302 (= PG 92: 1865, с. 360—397 [XII Pr: с. 364—377]).
- Keel, O., M. Küchler. *Orte und Landschaften der Bibel. Ein Handbuch und Studienreiseführer zum Heiligen Land, Bd. 2, Der Süden*. Zürich u.a., 1982.
- Maas, P. *Textkritik*. 3. Aufl. Leipzig, 1957.
- Mathiesen, R. *Handlist of Manuscripts containing Church Slavonic Translations from the Old Testament*. — *Polata knigopisnaja* 7, 1983, с. 18—33.
- Nestle, E. *Die dem Epiphanius zugeschriebenen Vitae Prophetarum in doppelter griechischer Rezension. Marginalien und Materialien, II*. Tübingen, 1893.
- Petit, M. *Vitae prophetarum*. — *Dictionnaire de spiritualité*. Paris, 1992, t. 31, с. 1036—1041.

- Rendtorff, R.** Das Alte Testament. Eine Einführung. Neukirchen-Vluyn, 1988.
- Riessler, P.** Altjüdisches Schrifttum außerhalb der Bibel. Übers. und erl. Freiburg, Heidelberg, 1928, (1984), c. 871—880.
- Satran, D.** Biblical Prophets in Byzantine Palestine. Reassessing the Lives of the prophets. [Studia in Veteris Testamenti pseudepigrapha, vol. 11]. Leiden, 1995.
- Schermann, Th.** Propheten und Apostellegenden nebst Jüngerkatalogen des Dorotheus und verwandter Texte. [Texte und Untersuchungen zur Geschichte der altchristlichen Literatur, Bd. 31, 3]. Leipzig, 1907a.
- Schermann, Th.** Prophetarum vitae fabulosae: indices apostolorum discipulorumque Domini Dorotheo, Epiphanio, Hippolyto aliisque vindicata inter quae nonnulla primum edidit recensuit schedis vir. cl. Henr. Gelzer usus prolegomenis indicibus testimoniis apparatu critico instruxit. Leipzig, 1907b.
- Schwemer, A. M.** Die Verwendung der Septuaginta in den Vitae Prophetarum. — Die Septuaginta zwischen Judentum und Christentum. Hrsg. M. Hengel, A. M. Schwemer [Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament 72]. Tübingen, 1994, c. 62—91.
- Schwemer, A. M.** Studien zu den frühjüdischen Prophetenlegenden Vitae prophetarum. Bd. 1. Die Viten der großen Propheten Jesaja, Jeremia, Ezechiel und Daniel. Einleitung, Übersetzung und Kommentar. Tübingen, 1995 [Texte und Studien zum antiken Judentum, 49].
- Schwemer, A. M.** 2. Die Viten der kleinen Propheten und der Propheten aus den Geschichtsbüchern. Übersetzung und Kommentar. Tübingen, 1996 [Texte und Studien zum antiken Judentum, 50].
- Schwemer, A. M.** Synopse zu den Vitae Prophetarum. Auszug aus: Schwemer 1996, Bd. 2, c. 1—76.
- Tov, E.** The Greek Minor Prophets scroll from Nahal Hever (8HevXIIgr). The Seiyâl Collection I [Discoveries in the Judaean Desert, VIII]. Oxford, 1990.
- Zlatanova, R.** Zur kritischen Ausgabe des altbulgarischen Zwölfprophetenbuchs. Das Buch Ioel. — Anzeiger für slavische Philologie 22/2, 1994, c. 207—241.
- Zlatanova, R.** Die Vitae Prophetarum in slavischer Übersetzung. Vorlagen, Rezensionen, Textüberlieferung. — Die Welt der Slaven XLVIII, 2003, c. 287—302.

XIIIp

Dog 4. Ἐν τότε Ἡλίας ἐλέγχων 4. Бѣ же тогда Илѣа обличаа Илѣа
καὶ τὸν οἶκον Ἀχαάβ καὶ
καλέσας λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, на земляхъ, вѣжа отъ лица
ἔφυγε. Καὶ ἔλθων εὖρε τὴν χήραν μετὰ
χῆραν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. вѣдоуницѣ съ сынѣмъ ея. И
Καὶ ἔμεινε παρ' αὐτοῖς· οὐ πρόβυστή οὐ νιο. Не можаше во
γὰρ ἡδύνατο μένειν μετὰ жити съ неорѣзаньныи.
ἀπεριτητήτων.

An2 Καὶ εὐλόγησεν αὐτὴν διὰ τὴν И благослови ея за
Tht ξενοδοχίαν αὐτῆς· ἦν γὰρ странноприимце ея, знааше во и
γινώσκων αὐτὴν ἐκ πρώτης. вѣко провѣе.

Dog 5. Θανόντα τὸν Ἰωάνν πάλιν 5. Оумьрѣша Ионѣ пакы вѣскрѣсен
ἤγειρεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ Ἡλίου, богъ Илѣежъ, хотѣ во показати
ἡθέλησε γὰρ δεῖξαι αὐτῶ, ὅτι емюу, вѣко не можетьъ Бога
οὐ δύναται ἀποδρᾶσαι θεόν. оуѣжжати.

4. ἐκ πρώτης| ἐκ πολλοῦ An2.

4. вѣ|вѣше б| же|> б. Gr. Θ| τ|б|г|д|а|
тогда s f t su b| обличаа Gr.
ἐλέγχων + καὶ аχхаавовѣ|
ахаавовѣ б| нарекѣ| рекы рb m| отъ
лица аххаавѣека рb m| неавелина
s f t su b, -вѣлина 182 Gr. Θ| оу| нѣо
Gr. παρ' αὐτοῖς| можаше| -жаше
b| во|> б| ея|> б| знааше| знаше б|
знааше во Gr. ἦν γὰρ γινώσκων
+ αὐτῆν.

5. оумьрѣша Ионѣ| оумьрѣшоу Ионюу
б| вѣскрѣсен| + n s f t, Gr. Θ.

Изб 1073

4. Ἐν δὲ τότε ἐλέγχων Ἡλίας 4. Бѣаше же тогда обличаа Илѣа
τὸν Ἀχαάβ καὶ καλέσας ахаава и призѣваеъ глэдъ на
λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν. ἔφυγε. Καὶ земляхъ, вѣжа. И пришѣдъ оуѣрѣте
ἐλθὼν εὖре τὴν χῆραν μετὰ вѣдоуницѣ съ сынѣмъ ея. Не во
тоῦ υἱοῦ αὐτοῦ· οὐ γὰρ можаше съ неорѣзаньныи жити,
ἡδύνατο μένειν μετὰ и благослови ея.
ἀπεριτητήτων καὶ εὐλόγησεν
αὐτῆν.

5. Καὶ θανόντα τὸν υἱὸν αὐτῆς 5. И оумьрѣша сына ея пакы
πάλιν ἤγειρεν ὁ θεὸς διὰ τοῦ вѣскрѣсен Богъ Илѣежъ, хотѣ
Ἡλίου ἡθέλησε γὰρ δεῖξαι во показати емюу, вѣко не можетьъ
αὐτῶ, ὅτι οὐ δύναται оуѣжжати Бога.
ἀποδρᾶσαι θεόν.

XIII Π

Dog 6. Καὶ ἀναcτὰc Ἰωνάc μετὰ 6. И вcтавляя Иона по гладѣ, Ep2 6. Καὶ μετὰ τὸν λιμὸν ἐλθὼν 6. И по гладѣ приидѣ въ земли
τὴν λιμὸν ἦλθεν ἐν γῆ Ἰούδα 6. И вcтавляя Иона по гладѣ, Ep2 6. Καὶ μετὰ τὸν λιμὸν ἐλθὼν 6. И по гладѣ приидѣ въ земли
καὶ ἀπο θανοῦcαν τὴν οὐμυρῶcη ματέρα cвоеῖ ἠδῶcηтИ Иούдинъ

Μεν μητέρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν по пакти, погубивъ изъ близъ валамты Иούдинъ
Dog (Menol:) τέλος λαβοῦcηc. Деворьскыѣ. И
An1 (Dog:) ἔθαμην αὐτὴν (An 1, 2) 7. И въcели cя въ Сарарѣ. Ep2 7. ἐν Σαάρ, καὶ θανὼν ἐτάφη 7. въ Сарарѣ. И оумрѣвъ
An2 An2:) ἐχομενα τῆc βαλάνου Δеворьскыѣ. Деворьскыѣ.

Dog 7. Καὶ κατοικήcηc ἐν γῆ Σαράαρ. 7. И въcели cя въ Сарарѣ. Ep2 7. ἐν Σαάρ, καὶ θανὼν ἐτάφη 7. въ Сарарѣ. И оумрѣвъ
ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν στηλαίῳ Οὐμυρῶη же погубивъ вьистъ въ погубивъ вьистъ тоу.
Κενεζέου κριτοῦ γενομένου μιάc πεшитерѣ Кенеза cъдѣла вьивъcла
φυλῆc ἐν ἡμέραιc τῆc αναρχίαc. единому колѣноу въ дьни анаρχингьѣ.

Dog 7. Καὶ κατοικήcηc ἐν γῆ Σαράαρ. 7. И въcели cя въ Сарарѣ. Ep2 7. ἐν Σαάρ, καὶ θανὼν ἐτάφη 7. въ Сарарѣ. И оумрѣвъ
ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν στηλαίῳ Οὐμυρῶη же погубивъ вьистъ въ погубивъ вьистъ тоу.
Κενεζέου κριτοῦ γενομένου μιάc πεшитерѣ Кенеза cъдѣла вьивъcла
φυλῆc ἐν ἡμέραιc τῆc αναρχίαc. единому колѣноу въ дьни анаρχингьѣ.

6. Иούдинъ Gr. Ἰούδα| οὐμυρῶη| οὐμυρῶη|
οὐμυρῶη f 182 t b| c| d| e| f| g| h| i| j| k| l| m| n| o| p| q| r| s| t| u| v| w| x| y| z| Gr.
αὐτοῦ ἠδῶcηтИ по пакти Gr. κατὰ τὴν ὁδὸν| + τέλος| λαβοῦcηc| Menol|
ελαμνη| валамни b| Деворьскыѣ Gr. Δеворьскыѣ.

7. въ Gr. ἐν + γῆ| сарарѣ| сарѣ b, Gr. Σαράαρ Dog An2. Σαάρ Ep2, | οὐμυρῶη ἀποθανὼν Th| οὐμυρῶη f su| же Gr. καὶ| κενεζα| κенеза (sic!) pb m s f 182 t su b| анаρχингьѣ| арачингьѣ f (sic!) Gr. τῆc ἀναρχίаc.

Изб 1073

Dog 6. Καὶ μετὰ τὸν λιμὸν ἐλθὼν 6. И по гладѣ приидѣ въ земли Иούдинъ

Μεν μητέρα αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν по пакти, погубивъ изъ близъ валамты Иούдинъ
Dog (Menol:) τέλος λαβοῦcηc. Деворьскыѣ. И
An1 (Dog:) ἔθαμην αὐτὴν (An 1, 2) 7. И въcели cя въ Сарарѣ. Ep2 7. ἐν Σαάρ, καὶ θανὼν ἐτάφη 7. въ Сарарѣ. И оумрѣвъ
An2 An2:) ἐχομενα τῆc βαλάνου Δеворьскыѣ. Деворьскыѣ.

Dog 7. Καὶ κατοικήcηc ἐν γῆ Σαράαρ. 7. И въcели cя въ Сарарѣ. Ep2 7. ἐν Σαάρ, καὶ θανὼν ἐτάφη 7. въ Сарарѣ. И оумрѣвъ
ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν στηλαίῳ Οὐμυρῶη же погубивъ вьистъ въ погубивъ вьистъ тоу.
Κενεζέου κριτοῦ γενομένου μιάc πεшитерѣ Кенеза cъдѣла вьивъcла
φυλῆc ἐν ἡμέραιc τῆc αναρχίαc. единому колѣноу въ дьни анаρχингьѣ.

6. Иούдинъ Gr. Ἰούδα| οὐμυρῶη| οὐμυρῶη|
οὐμυρῶη f 182 t b| c| d| e| f| g| h| i| j| k| l| m| n| o| p| q| r| s| t| u| v| w| x| y| z| Gr.
αὐτοῦ ἠδῶcηтИ по пакти Gr. κατὰ τὴν ὁδὸν| + τέλος| λαβοῦcηc| Menol|
ελαμνη| валамни b| Деворьскыѣ Gr. Δеворьскыѣ.

7. въ Gr. ἐν + γῆ| сарарѣ| сарѣ b, Gr. Σαράαρ Dog An2. Σαάρ Ep2, | οὐμυρῶη ἀποθανὼν Th| οὐμυρῶη f su| же Gr. καὶ| κενεζα| κенеза (sic!) pb m s f 182 t su b| анаρχингьѣ| арачингьѣ f (sic!) Gr. τῆc ἀναρχίаc.

6. Иούдинъ Gr. Ἰούδα.

XIII Пр

Ап1 8. Καὶ ἔδοκε τέρας ἐπὶ Ἱερου- 8. И дастъ чюдѣ Иерусалиму и Ер2
 Dog σαλήμ καὶ ὅλην γῆν, ὅτε ἴδωσι весь земли егда оузърлатъ камиень
 λίθον βοῶντα οἰκτρῶς ἐγγίξειν τὸ лютѣ фко въпнижштъ близъ
 τέλος. кончина.

Ап1 Καὶ ὅτε ἴδωσιν ἐν И егда оузърлатъ въ Иерусалимѣ
 Ἱερουσαλήμ πάντα τὰ ἔθνη, весь азъмыкы, фко и градъ
 ὅτι ἡ πόλις ἕως ἐδάφους потребитъ сѧ весь до дъна и
 ἠφάνισται ὅλη· прѣложено еждетъ камиень его на

Ап2 καὶ μεταθήσονται οἱ λίθοι западъ сѣмънца и поу еждетъ
 αὐτῆς κατὰ δυσμᾶς ἡλίου, ἐκεῖ покамѣнне помазаньника.
 ἔσται ἡ προσκύνησις τοῦ
 εὐλημένου.

8. Дастъ] въда су| лютѣ фко
 въпнижштъ Гг. боῶντα οἰκτρῶς|
 близъ Гг. ἐγγίξειν| азъкъ Гг.
 ἔθνη| фко] + и Гг. 0| прѣложено
 еждетъ камиень Гг.
 μεταθήσονται οἱ λίθοι αὐτῆς| и
 Гг. 0.

Изб 1073

8. Καὶ ἔδοκε τέρας ἐπὶ 8. И дастъ знамение на
 Ἱερουσαλήμ λέγων, ὅτε ἴδωσι Иерусалимъ ректы: „Ἐгда
 λίθον βοῶντα οἰκτρῶς видѣтъ камиень въпнижштъ
 ἐγγίξειν τὸ τέλος· ὅτε δὲ жалостъ, тгда приближитъ сѧ
 ἴδωσιν ἐν Ἱερουσαλήμ πάντα концы. И егда оузърлатъ въ
 τὰ ἔθνη, τότε ἡ πόλις Иерусалимѣ весь страны, тгда
 ἐδαφισθήσεται. градъ оворитъ сѧ.“

8. Дастъ] да Izb| знамение Гг.
 τέρας| жалостъ] + ие Гг. 0| тгда
 Гг. 0| и егда Гг. ὅτε δέ.